КИТАБЛАР АЛӘМИНДӘ

ҺӘЈАТЛА БАҒЛЫ ПОЕЗИЈА

Нәриман Һәсәнзадәнин поезијасында лирик вә епик чәһәтләр күчлүдүр. Бу чәһәтләр онун «Јазычы» нәшријјаты тәрәфиндән чапдан чыхмыш «Бир аз мөһләт истәјирәм өмүрдән» адлы јени китабында даһа габарыг шәкилдә үзә чыхыр.

Китабдакы әсәрләрин мөвзулары рәнкарәнкдир, мүәллифин мәгсәди мәһз әлә бу вә ја дикәр мөвзуда јазмаг олмамышдыр, о, һамыны дүшүндүрән, һәјәчанландыран әсәрләр јазмаға даһа чох фикир вермишдир. Лирик һиссләрлә бағлы парчалары тез-тез епик тәсвирләр әвәз едир. Чүнки бу лирика да, епик тәсвирләр дә һәјатла, заманла бағлыдыр, мүасир дөврүн нәбзини, нәфәсини өзүндә јашадыр, буна көрә дә мә'налы вә ибрәтамиздир. Бә'зән адичә бир әшја, штрих дәрһал поетик мә'на кәсб едир, бә'зән дә һәјат һадисәсинин епик тәсвиринә кениш јер верилир. Бунларын һәр икиси китабда вәһдәт шәклиндәдир, бир-бири илә үзви сурәтдә әлагәлидир, ичтимаи-сијаси, тәбиәт, севки, көзәллик мотивләринин күчлү сәсләнмәсинә, даһа долғун, даһа чанлы чыхмасына көмәк едән васитәләрдән биридир.

Н. Һәсәнзадәнин ичтимаи мотивли ше'рләриндә дүнјаны сарсыдан һадисәләр, мүһарибә тәһлүкәси, азадлыг, сәадәт дујғулары, дүнја халгларынын сүлһ арзулары өз әксини кениш тапмышдыр. Өзүнү «вәтәндаш палтарында бир әскәр» һесаб едән Нәриман Һәсәнзадә Буһенвалд фачиәсини, украјналы гызын талејини, вјетнамлы јашыдынын мүбаризә әзмини, Фәләстин мүсибәтини, мүһарибә әзијјәтләрини, чилдини дәјишмиш јени, мүасир фашистләрин фитнәкарлығыны гәләмә аларкән, гәзәблә, нифрәтлә јашајыр. Мүһарибә мөвзусунда јаздығы ше'рләрдә, поемаларда лирик һиссләрлә епик тәсвирләрин вәһдәтини хүсусилә ајдын көрмәк олар.

Шаир чәбһәләрдә гәһрәманлыгла һәлак олан, иткин дүшән адамлар һаггында «Биз бир јердә доғулдуг» адлы поемасында сөһбәт ачыр. Бу, ади сөһбәт дејил. Мүәллиф бу сөһбәтлә јенә бизи ајыг олмаға, дүнјадан вахтсыз кедән адамлары унутмамаға сәсләјир. Одур ки, өз поезијасында кечән илләрин ағыр күнләриндән, фачиәви һадисәләриндән данышмагла кифајәтләнмир, јени мүһарибә тәһлүкәсиндән, һәрби ојунлардан нараһат олур, бүтүн бәшәр гаршысында өзүнү чавабдеһ сајыр. «Чавабдеһәм» адлы ше'ри әлә шаир нараһатлығындан, һәјәчанындан, дүнја вә бәшәр гаршысында мәс'улијјәтиндән доған дүшүнчәләрин мәһсулудур.

Нәриман Һәсәнзадә севки, Вәтән, тәбиәт һаггында, аилә, мәишәт вә башга мөвзуларда јазанда да, тәкчә шәхси интим дујғулары илә дејил, јүксәк, нәчиб, хејирхаһ, тәмиз, али инсани һиссләрлә нәфәс алыр, бу чәһәт поезијасынын әсас чәвһәринә чеврилир. Бир аилә сәадәтини адичә ајаггабыларын көмәји илә вермәји бачаран шаир, бундан әдәби васитә кими мәһарәтлә истифадә етмәјә наил олмушдур. Гапынын ағзында күнләр кечдикчә әввәл ики олан ајаггабылар, арта-арта кәлиб сәккизә чатды:

Кечир күнләр, һәфтәләр,
Јаш үстүнә кәлир јаш.
Кичик ајаггабылар
Бөјүјүр јаваш-јаваш!

Белә һәјати деталларла зәнкин ше'рләр Н. Һәсәнзадәнин поезијасында мүһүм јер тутур. Сүпүркәчи һаггында ше'рдә тәкчә онун иши, зәһмәти дејил, бунунла сых бағлы олан фикрин ифадәси даһа марағлыдыр. Јахуд, адичә нәрдиван шаирин әлиндә поетик предметә чеврилә билмишдир:

Бу дүнја нәрдиванды,
Галхандә меһрибанды,
Енәндә нә јаманды.

Китабханачынын садә иши, зәһмәти лаконик бир ше'рдә мә'налы ифадәсини јахшы тапмышдыр. Шаир ади көрпүјә, чырпыја, бүллура, даша, ағача вә саир бу кими предметләрә биканә олмур, бунлар она тәкчә тәсвир етмәк, көстәрмәк үчүн лазым дејил, мә'налы, көзләнилмәз фикирләр, мүһакимәләр сөјләмәк үчүн јахшы васитәдир. Нәһәнк, голлу-будаглы бир ағачы чырпыларын јандырмасы фикринин өз һәгиги мә'насындан даһа чох мәчази, сөзалты мә'насы марағлыдыр. Күрчү шаири И. Чавчавадзәјә атылан күллә илә, адсыз булагла, чәкисизликлә, зәррә илә, тәбиәтлә, көзәлликлә, талеләрлә әлагәдар олан ше'рләрдә поетик һиссләр, дујғулар, емосионаллыг күчлүдүр. О, конкрет һәјат һадисәси, лөвһәси әсасында тәзә мә'налы фикирләр дејир, өз бојаларыны, рәнкләрини ахтарыб тапыр, ајры-ајры мөвзуларын бәдии һәллини вермәјә мүвәффәг олур.

Н. Һәсәнзадәнин харичи өлкәләрдә олдуғу заман јаздығы ше'рләриндә дә ичтимаи-сијаси мотивләр күчлүдүр. Вәтән торпағы илә, бу торпағын оғлу олмағы илә фәхр едән шаир Һиндистанда, Југославијада, Алманија Демократик Республикасында оларкән кечирдији әһвал-руһијјәни, фикир вә дүшүнчәләрини јахшы ифадә етмишдир.

Шаирин маһныларында, севки ше'рләриндә лирик һиссләр вә нәчиб, көзәл, тәмиз дујғулар апарычы мотивләрдир. Поемаларында исә јығчамлыг, лаконииклик, гыса вә мә'налы сүжет хәтти әсасдыр. Ичтимаи-сијаси мөвзуларла јанашы, Н. Һәсәнзадә бир нечә поемасыны аилә-мәишәт мөвзусунда јазса да, бу чәрчивәдә галмамыш, ичтимаи мәзмунда, кениш планда һәлл етмәјә наил олмушдур.

«Бир аз мөһләт истәјирәм өмүрдән» китабы Н. Һәсәнзадәнин исте'дадынын гијмәтли мәһсулудур. Јери кәлмишкән биз шаирә поезијасыны бә'зи гуру тәсвирләрдән, һардаса раст кәлдијимиз тәсадүфи риторик мүһакимәләрдән гуртармағы, сијаси кәсәрлилијини даһа да артырмағы арзулајырыг. О, поезијасына мәхсус мүсбәт чәһәтләри илә үјушмајан бә'зи ше'рләрини бу санбаллы китаба салмаја биләрди.

Т. МАҺМУД.